

HATALOM ÉS ERKÖLCS

A CIMBEN JELZETT KÉRDÉS — hatalom és erkölcs egymáshoz való viszonya — kimeríthetetlen. A hatalom és erkölcs fogalma lényegében az egész emberi életet magába zárja. A *hatalom* által győz az ember a *természeti* világ erői fölött, ezzel teremt olyan *közösségi* életet, amelyben az egymásra utalt emberek legjobban tudják létüket biztosítani. A hatalomban együtt van minden katonai, gazdasági és politikai erő, amelyeknek célszerű, de kényszerítő módon történő felhasználása biztosítja az egy nemzetben élő emberek sorsát, és szabályozza a nemzetek és államok egymáshoz való viszonyát. Az *erkölcsi* törvények szabják meg azokat a kereteket, amelyek között az ember igazán ember lehet: úr önmaga gonoszabbik természete fölött, s megtalálhatja a leghelyesebb viszonyt önmaga és a vele együtt élő másik ember között. Az erkölcs az ember egész szellemi életének értelme és célja és az egész társadalmi életnek fundamentuma. Örök gyökerei a lelkiismereten messze felüli transcendens isteni világba nőnek bele, de gyümölcseit a mindennapi lét harcát vívó emberi társadalom élvezi. Megnyilvánulásai annál inkább érdekesebbek, minél inkább nem külső kényszerből, hanem belső önkéntességéből származnak. Bármilyen ellentétesnek is látszik e két fogalom és az emberi életnek általuk összefoglalóan jelzett területe, azok egymást kiegészítik és együtt teszik ki az egész emberi életet. A hatalomban és erkölcsben látjuk igazán, hogy az ember nemcsak egyén, hanem egyben közösség is.

Előadásomban — a tárgy óriási terjedelme miatt — nem térhetek ki a kérdés minden vonatkozására, csupán gyökerében és alapvonatkozásában szeretném a kérdést nem kifejtetni, hanem csak jelentőségében érzékeltetni. Mindezt nem légtüres térben, hanem a magyarság mai helyzetének szemelőtt tartásával igyekszem elvégezni. Kérdésünk tehát: *a hatalom és erkölcs viszonya a mai magyar élet területén.*

I.

A MAI MAGYAR HELYZET egyetlen szóban foglalható össze, és ez a szó: *a háború.* Az a háború pedig, amelynek a mai magyarság cselekvő és szenvedő részese, bármennyire megszokott is a kifejezés, valójában és igazán, szóról-szóra *világháború* és a magyarság létét vagy nem létét eldöntő háború. Háborúban való létünk azt jelenti, hogy a magyar nemzet a történelemnek gyorsított és sűrített formáját éli, tehát fokozott mértékben szükséges a magyar életérdeket szolgálunk. A háború mint gyorsított és sűrített történelem *megmutatja* a világ, az emberiség, saját nemzetünk és önmagunk őszinte *képét.* Az ember lényege szerint olyan, amilyennek a háború idején mutatkozik. Meg kell már egyszer szoknunk azt az igazságot, hogy az emberi életnek őszinte és igaz formája nem a

béke, hanem a háború. Az emberiségre nézve nem az úgynevezett békeévek és azok alkotásai, hanem a háborúk és azok eredményei az igazán jellemzők és döntők. A háború nemcsak képet ad az ember hatalmáról és erkölcséről, hanem az egyes nemzetek hatalmának és erkölcsének értékét is fölmutatja. Az a kérdés, hogy egy nemzetnek mennyit ér a hatalma és erkölce, más szóval, hogy mennyit ér a nemzet, nem a békeévek alatt, hanem a háborúk idején dől el. A háború azonban nemcsak megmutatja, hogy milyen egy nemzet erkölce és hatalma és e két valóság mennyit ér, hanem el is dönti a nemzet és benne az emberek sorsát, a háború tehát sorsot formál és hosszú időre meghatározza a nemzetek és a bennök élő egyének jövődjét. A háborút tehát csak komolyan lehet venni és csak a hatalom és erkölcs legteljesebb mértékre való fölfokozásával lehet megharcolni és a végén megnyerni.

A háború a benne résztvevő népeket két szempontból: hatalmuk és erkölcsük felől vallatja. A háború sikere a nemzet hatalmának és erkölcsének erejétől s e kettő egymáshoz való helyes viszonyától függ. Sokan azt gondolják, hogy a háború sikere kizárólag a hatalmon fordul meg; az elmúlt világháborúban és különösen annak végén döntő módon látszott meg a nemzet erkölcsi erejének jelentősége. A mai ú. n. totalis háborúban pedig még világosabb, hogy a háborúhoz az óriási katonai, gazdasági és politikai erők mellé mekkora erkölcsi erőre is szükség van. Ma egyik döntő taktikai fogás az ellenség erkölcsi erejének megfélemlítés és ügyes propaganda által való meglazítása és megsemmisítése. Még a legkorszerűbb és legjobban gépesített hadseregek átütő ereje is végső ponton a harcoló katonák erkölcsi erejének mennyiségétől és minőségétől függ.

Háború rendszerint nagyjából egyenlőnek látszó hatalmak és érdekszövetségek között szokott kitörni, és abban nagyjából egyenlő katonai, gazdasági és politikai hatalmak mérkőznek egymással. A körülbelül egyenlő erő- és hatalommegoszlás esetében a szemben álló felek erkölcsi életének többlete dönti el a háború sorsát és szerzi meg a sikert. Ez más szóval azt jelenti, hogy minden háborúban az erkölcsi erőnek igenis döntő súlya, jelentősége és értéke van. Csakis az erkölcsi erők többletével rendelkező nemzetek tudják a háború végén felmerülő súlyos belső kérdéseket a nemzet sikere érdekében megoldani. A győztes hatalomnak is szüksége van arra, hogy a háború végéhez töretlen erkölcsi erőkkel érkezzék, a hatalmi súlyukban veszteséget szenvedett népek a háborús veszteségek-ből olyan arányban tudnak kiemelkedni, amilyen mértékű erkölcsi erőkkel rendelkeznek. Míg egy állam hatalmi ereje annak természeti és gazdasági vonatkozásai miatt rajta kívül álló okokból korlátozott, addig az erkölcsi erők felfokozásának és szolgálatba állításának embertől független természeti korlátai nincsenek. Egy erkölcsileg jól irányított és társadalmilag erkölcsi szempontok szerint szervezett nemzet katonai, gazdasági és politikai bukása után is olyan erkölcsi erőforrások fölött rendelkezik, amelyeknek igénybe vételével katonailag, gazdaságilag és politikailag is újjáéledhet.

II.

NEM LÉNYEGTELEN TEHÁT, a magyarság léte és sorsának további alakulása szempontjából fölvetni a kérdést: *milyen a mai magyar hatalom, milyen a mai magyar erkölcs és e kettő milyen viszonyban van egymással?*

A Délvidék nagyobbik részének visszacsatolása után Bárdossy László akkori miniszterelnök a parlamentben kijelentette, hogy Magyarország ezzel a ténnyel kishatalomból közép *hatalommá* lett. A trianoni békeszerződés által elszakított országrészek egy részének visszacsatolása által Magyarországnak katonai, gazdasági és politikai hatalma örvendetesen meggyarapodott. Ezzel a hatalmi súlyban való növekedéssel egy időben azoknak a hatalmaknak az ereje, amelyek Magyarország létét közvetlen közléről fenyegették, lényegesen megfogyatkozott. A mai Magyarország hatalmi szempontból lényegesen jobb helyzetben van, mint amilyenben a trianoni kis Magyarország állott. A mai legfontosabb magyar feladat ennek a kedvezőbb hatalmi helyzetnek a fenntartása, alátámasztása és céltudatos fokozása, fejlesztése. Ma az egész magyar nemzetnek és azon belül minden magyar embernek a léte azon fordul meg, hogy a magyar hatalmat milyen katonai, gazdasági és politikai erők latbavetésével tudjuk még inkább fölfokozni. Ilyen hatalom nélkül a magyarság mostani helyzetét nem tudja megtartani és létét nem tudja biztosítani. Szükség van a magyar hatalomra, hogy annak segítségével minden idegen érdekekkel szemben meg tudjuk védeni létünket és annak erejével az esedékes belső magyar kérdéseket a magyar nemzet javára a legsikeresebben tudjuk megoldani.

Ennek pedig az az útja, hogy az egész nemzetnek, amint Zrinyi mondotta, *unamicus consensus*-át tudjuk a magyar hatalom alá megszervezni. Ma nem az a döntő kérdés a hatalommal kapcsolatban, hogy azt ki, milyen szervezetben és milyen keretek között gyakorolja, hanem az, hogy amőge hogyan lehet a nemzetnek minél nagyobb rétegét egészen öntudatosan odaállítani, és hogyan lehet az erkölcsileg legkiválóbbakra bízni a hatalomnak a gyakorlását. A mai magyar társadalomszervezésnek, nemzetnevelő munkáknak, szellemi honvédelemnek egyetlen értelme: minél teljesebben a magyar hatalom erősítésére fogni össze a nemzetet.

Öndicsekvés nélkül, komolyan elmondhatjuk, hogy a Trianon utáni korszakban a magyar nemzet *erkölcsi* ereje és súlya határozottan erősödött. Ennek a folyamatnak szerves oka volt az arra való határozott rádöbbenés, hogy a mult világháborút jórészt erkölcsi és szellemi erőink meglazulása miatt veszítettük el. Rá kellett ébrednünk arra, hogy sokkal többet kell a nemzet lelki erejével, tiszta öntudatával és erkölcsi tényezőivel törődnünk, mint amilyen mértékben azt a megelőző háború előtt és alatt végeztük. A szétdarabolt, lefegyverzett és részben kisebbségi sorsra rendelt magyarság határozottan fölismerte, hogy mindazt, amit hatalomban veszített, erkölcsiekben lehet pótolnia. E korszak magyarsága mögött ott állott a veszített háború és az ország szédarabolása mint

fenyegető tény és előtte tündöklött a cél: visszaszerezni mindazt, amit elvettek tőlünk és amit elveszítettünk. Az egész magyar élet utolsó negyedszázada legtisztább vonatkozásaiban egy nagy szellemi és erkölcsi mozgósítás és belső hadjárat a nemzet lelki erejének fokozása érdekében.

Amilyen örömmel állapítjuk meg a szellemi és erkölcsi erők fokozódását, épen olyan szomorúan kell látnunk épen ennek küszöbén azok erkölcsi lazaságát és mozdíthatatlanságát, akik még mindig csak a saját maguk salakos vágyainak mások által való kiszolgáltatásában látják az élet értelmét. Ez az új háború is sokat ártott a magyar erkölcsi birtokállománynak. Az elszakított területek egy részének visszaszerzése, a zsidók fokozatos háttérbeszorítása sokak számára könnyebbé tette az egyéni életet, a háború némelyek érvényesülésére, gazdagodására olyan lehetőségeket nyitott, amilyenekre eddig gondolni sem lehetett. A háború különben is rontja az erkölcsi élet színvonalát, az embereket önzőbbekké, kapzsibbakká, irigyebbekké teszi és ezzel az erkölcsi erőt fokozatosan mállasszja. Valahogy úgy van, hogy az ország egy részének visszaszerzését megelőzően minden magyar ember előtt ott lebegett a nagy magyar cél: az elveszített területrészek és a rajtuk élő magyarok fölszabadítása, és azért a célért tudtunk lelkesedni és komoly áldozatokat is hozni. Ma mintha elveszett volna a közvetlen magyar életcélnek ez a látása, az egész nemzet nem feszül egyetlen irányba, s ebből kifolyólag nincs meg a nemzeti fegyelemnek, összetartásnak az a fokozott mértéke, amellyel a trianoni csonka országban és a megszállt területen élő magyarok egyaránt rendelkeztek. Pedig a felszabadulás művének részbeni végrehajtása egyáltalán nem jelenti a nagy magyar kérdések megoldását és rendezését. A magyarságnak nemcsak arra kell erkölcsi erőit mozgósítania, hogy ezt a háborút megnyerje, hanem arra is, hogy a háború végén saját maga, a legnyugodtabban, az egész magyarság és minden magyar ember érdekét leginkább kielégítő módon tudja a magyar nemzet és magyar föld minden el nem intézett életbevágóan fontos kérdését elrendezni.

A mai magyar hatalom és erkölcs *egymáshoz való viszonyát* az előadás befejező, harmadik részében részletesebben tárgyaljuk, itt csak annyit kívánok megemlíteni, hogy a nemzeti élet e két fővalóságának egymással való sikeres párosítása a magyar lét legdöntőbb kérdése. A magyarság katonai, gazdasági és politikai súlya nem tisztán ez erőtényezők mennyiségétől, hanem ezeknek az erkölccsel való szerves kapcsolatától is függ. Letagadhatatlan, hogy az egész magyar közéleten egy erkölcsi tisztulási folyamat ment végbe és ennek következtében más lett a hadsereg, a közigazgatás és a gazdasági élet. Amilyen mértékben mechanizálódik a közigazgatás és szorul merev bürokratikus formák közé, annál kevesebbet használ az egyének és közösségek, tehát eltávolodik az erkölcs-től. Kell-e ma részletesen igazolni a hatalom és erkölcs közötti szakadéknak e területen mutatkozó kiszélesedését és elmélvülését? Viszont a bürokrácia nehézségei csakis a személyes erkölcsi erők fokozásával és öntudatos alkalmazásával küszöbölhetők ki. Ma a gazdasági élet és az erkölcs között igen csekély az önkéntes kap-

csolat és így hatalmi szóval kell a gazdasági életben az erkölcsi és nemzeti szempontoknak érvényt szerezni. Ha egy nemzet gazdasági életében az erkölcsi törvények autonóm módon érvényesülnek az egész nemzet javára, akkor a legjobb véleménnyel lehetünk a nemzet erkölcsi súlya és értéke felől. Nem elég a gazdasági életben háttérbe szorítani a zsidóságot, szükséges a zsidó szellemet a nemzsidó eredetű keresztyén magyarokból is kiűzni és mindent elkövetni, hogy a zsidó erkölcs helyét ne foglalja el az új-pogány szellem.

III.

EDDIG SZÜNTELENÜL a hatalomról és erkölcsről szóltam, és szintézisét próbáltam nyújtani mindannak, amit a hatalom és erkölcs magába foglal. Veszedelmes merénylet a nemzeti élet e két döntő tényezőjét egymástól elválasztani és nem hatalomról és erkölcsről, hanem hatalomról *vagy* erkölcsről beszélni. A nemzeti idealizmusnak és liberálizmusnak megvolt az a kísértése, nyugodtan mondhatjuk: bűne, hogy a hatalomról erkölcs és az erkölcsről hatalom nélkül tudott vélekedni. Ma szüntelenül halljuk, hogy az új ember a dinamikus ember, azok az igazi politikai, gazdasági, társadalmi és művelődési törekvések, amelyek dinamikus lendülettel törnek céljaik felé. A dinamikus kifejezés magyarul hatalmasat, hatalommal rendelkezőt jelent. Valóban szükség van a nemzeti életben hatalomra és dinamikus mozgalomra, de a hatalom mellett erkölcsre és a dinamikus erő kifejtés mellett erkölcsi mozgósításra is. Amely veszedelmes volt a régi magyarságra, hogy merő idealizmusból nem törődött a nemzeti hatalom, kérdésével, ugyanolyan veszélyes ma merő nemzeti realizmusból kizárólag csak a hatalom kérdésével foglalkozni. Azok ma az igazi, élvonalban álló magyarok, akik mind a hatalom, mind az erkölcs egyoldalú és kizárólagos hangoztatásától el tudják magukat vonatkoztatni, és egyikkel is, másikkal is egyformán tudnak élni ott, ahova a kötelesség állította őket.

A magyar életnek beteges képlete és veszedelmes tünete az az ember, aki a reábizott hatalmat erkölcsi törvények nélkül gyakorolja. Ugyanilyen beteges képlet és veszedelmes tünet azonban az a magyar is, aki erkölcsi okokra hivatkozva finnyás arccal kivonul a magyar hatalom támogatása alól és elefántesont toronyba zárkozva, semmit sem akar tudni a magyar hatalom valóságáról és értékéről, nem ismerve föl, hogy vannak olyan magyar kérdések, amelyek kizárólag hatalmi szóval oldhatók meg. A nemzet hatalma katonai, gazdasági és politikai természetű. Az emberi életnek ezeket a sokak előtt durva és brutálisnak tetsző vonatkozásait szellemi igényekre és erkölcsi szempontokra való hivatkozással egyáltalán nem lehet elhanyagolni. Minél inkább igényt tart valaki arra, hogy ő a nemzet szellemi és erkölcsi igényeinek, érdekeinek és értékeinek a hordozója és gondozója, annál világosabban kell a magyar hatalom jelentőségét látnia és e hatalom fokozása és erkölcsi erővel való átítatása érdekében mindent megtennie. Másfelől azonban minél több jut valakire a magyar katonai, gazdasági és politikai

hatalom gyakorlásából, annál öntudatosabban és igényesebben kell minden munkáját erkölcsi maximák hatása alá állítania.

Hogy a hatalom és erkölcs szerves viszonyát még világosabban lássuk, néhány ellentétpárral szemléltetjük azt. A hatalom jelenti a nemzet *mennyiségi*, az erkölcs pedig *minőségi* erejét. Egy nemzet annál hatalmasabb, minél több fegyvere, katonája, földje, ipari és kereskedelmi terménye és értéke van. De annál hatalmasabb, minél tisztább öntudata, hivatástudata és nemzeti erkölce van katonai, gazdasági és politikai erejének mozgósítására. A hatalom jelenti az *anyag*i erők összességét, az erkölcs pedig jelenti a *lelki* erőknek az egy közösségben élő emberek javára való öntudatos felhasználását. A hatalmi erő letéteményese, gondozója, szervezője és szolgálatba állítója az *állam*. Az erkölcsi életé pedig a különböző keresztyén *egyházak*.

Nyilvánvaló, hogy a mennyiség és minőség, az anyag és szellem, valamint az állam és egyház nem egymással szemben áll, egymást feleslegessé tevő, hanem egymást kiegészítő és kölcsönösen megtermékenyítő tényezői az életnek. Ahol ezeket, illetve az őket összefogó két ténytet: a hatalmat és erkölcsöt egymástól elválasztják, ott az emberi élet egyensúlya megbomlik és ebből kifolyólag súlyos válság következik be. Az egészséges élet azt követeli, hogy a hatalmat az életnek katonai, gazdasági és politikai vonatkozásaiban a hatalom természetének megfelelően tényleg gyakoroljuk, a szellemi életet pedig vonjuk az erkölcsi törvény sugallata alá és az erkölcsi törvényeknek szerezzünk érvényt a hatalom minden vonatkozásában.

A hatalom és erkölcs szerves és egészséges viszonyát még világosabban látjuk, ha megtaláljuk azt a szót, amely tömören összefoglalja és kifejezi a mennyiségi és minőségi, az anyagi és lelki erőt, az állam és egyház helyes viszonyát. Ez az egyetlen szó a magyar nyelvben: a *nemzet*. A nemzetben a mennyiség és minőség, az anyag és lélek, az állam és egyház legteljesebb és legszerveesebb egységét találjuk föl. Annál hatalmasabb a nemzet, minél nagyobb a mennyiségi és minőségi ereje, minél döntőbb súlyú a belőle fölépülő állam; és másfelől annál hatalmasabb egy nemzet, minél minőségibb lelki és erkölcsi életet élnek tagjai, minél inkább erkölcsi alapon szerveződik meg társadalma és minél döntőbb súlya van nemzeti egyházainak.

Ilyen óriási tartalma van a magyar nemzeti gondolatnak. Ennyi féle erő mozdul meg bennünk és áll egységes szolgálatba, ha komolyan vesszük a magyar nemzet fogalmát és levonjuk az élő tartalmából következő parancsokat. A magyar nemzet fogalmának ez az összefoglaló jellege és gazdag tartalma nem új értelmezés, ez a szó mióta a magyarság nemzeté lett, mindig ezt a tartalmat hordozta és ezeket a feladatokat hirdette. Ma egy a magyar kötelesség: minden új jelszótól megszabadulva, a magyar nemzet igazi tartalmának érvényt szerezni, az élet minden vonatkozásában a nemzeti lét parancsát követni.

LASZLÓ DEZSŐ